

beteg embörön jobban gyün a szőr kifelé, mint az egészségösön — mondja az egyik. — Én is úgy gondolom, igön tisztót sógor ur, csakhogy mégis azt véleményözném, hogy nem a szőr gyün ott kifelé, hanem a pofa mén befelé". (Csizmadia S. közlése Nagykorösről, Pesti Napló 1916. ápr. 1.) Ez a két példa eléggé illusztrálja a közvélemény felfogását az alföldi emberről. Gaál József óta nagy költőink az Alföld síma, egyszerű végtelenségéből az alföldi magyar lelki képét a megtestesült komolyság és megfontoltság kiemelkedő példáiként állították az ország közvéleménye elé, ahol még a tréfa is komolyabb, mint máshol. Hogy ebben a felfogásban mennyi az igazság, azt e folyóirat olvasóinak anyaggyűjtése dönti el.

Dömötör. Sándor.

NÉPJELLEM.

Jámbor Böske lakodalma.

Úgy hét esztendeje formán lehet, hogy egy szép nyári reggel beállít a gödöllői portánkra egy bájos fiatal kis paraszt leányka, hogy nem veszünk-e tejet? — Nem volt szükségünk tejre, de vettünk mégis. (Olyan szegényes, bús volt a szép kis sáppadt gyerek, hogy menten szükségünk lett tejre.) Megköszönte a pénzt, hálásan tekintett ránk; ragyogó szemei aztán gyönyörködve bámulták a rengeteg peoneát a hosszú nagy ágyashán. (Akkor évben volt az a híres nagy virágbőségünk.) Úgy nézte, de úgy nézte azt a virágot, hogy két hatalmas nyílás oda kívánczozott a kezébe. (Én adtam neki persze.) S nem is volt még takarosabb tartóban virág, mint az, hisz a kis lány maga is stilizált virágváza lehetne, vagy legalább mintája a herendi gyárban, ha hogy eszük volna ilyesekhez a gyáros uraknak. Köcsögbe illesztette a Böske a virágot, aztán a köcsögöt keblére szorította áhitatosan.

Másnap reggel ismét beállít a kis lány; ismét tejet kínál. Ismét nincs szükségünk rá; de ismét veszünk.

Harmadnap reggel megismétlődik a látogatás; de most már nem tejjel, hanem, hogy nem dolgozhatna-e valamit itten? Napszámos nem kellett, hanem őt azért ott fogtuk (gyomlálni való mindig akad a kertben).

Következő nap beállított újra a kis Böske, most csak köszönt és ment egyenesen a társai, a virágok közé és gyomlálta a közéjük nem valót, a parét.

(Hm! Ennek a leányzónak aligha meg nem tetszett a portánk.) Mert most már tudtuk, hogy Jámbor Böske, ez a kis lány a túlsó, a mögöttünk levő utcasorból való, a Jámbor Jánosék gyereke, a tötötös Jámboroké; (tötöt magyarul tuot) s tudvalevően 12 ízben kelepelt már ott a gólya. Ez az előnév azonban csak egy esztendeig tartott ki, — amint majd ki is világlik, az igen tisztességes, jónavaló, de nagyon szegény paraszt familiánál. A sok gyerekáldás mellett a „kaszás“ is gyakran ellátogat oda és 14—15 esztendősen korbán viszi el a gyerekeket magához kettőzőnek. Jamit, azt a végtelen ügyes, eszes, munkás jó gyereket tavaly

temették, a Marikát és a Zsófit egy-egy esztendővel előbb, négyet meg még azelőtt, úgy hogy most Böske a legidősebb az élők között.

Élét végén ki akarom fizetni a Böskét; de nem vállalja a pénzt, hogy azt mondja, nem érdemli, mert nem járhat elég korán, csak a tej eladás után, meg ha otthon is végzett, a kosztot magát is elégnék ítéli, de ha valami viseletes fehérenemű akadna . . . (Akadt persze.)

Elsők után, répa kapálás, krumpli, kukorica töltögetés idején pár napig nem jött, aratáskor szinte nem, hanem aztán bejárt bezzeg szorgalmasan; de nem is annyira járt, mint inkább beosont a virágok, bokrok közé, akárcsak a fekete rigó, mikor ott akar felejtkezni valamelyik kertben.

De nem ötlöm-hatalolom tovább, sz' úgy is nyilvánvaló: a Böske tényleg és szintén odafelejtkezett hozzánk az egész nyárra, ősszel pedig bekíváncozott velünk ide Pestre költöző madárnak. Az anyja is kérte, mi is mertük vállalni, mert az ősz elkövetkeztéig megszínesedett, neki vidult, erőre kapott a gyerek.

Következő nyár elején kivittük, ősztáján behoztuk; édes anyja engedte nagy szívesen, mert a Böske után következő Julis nőtt szaporán, segít otthon a Böske helyett. A kis pólyás babát, az új Marikát, a 13-ik testvért a Julis is gondolzza, meg a fiúk is (mert azért, hogy gyerekök, de a dajkáláshoz is alkalmasok igen).

Az új esztendő da capo. Azzal a különbséggel, hogy az új pólyás-baba a 14-ik, most már a Sárka, szakasztott a Böskének ígérkezik, szép vigyori pofácskájával, óriás fekete szempilláival.

A következő esztendő eljött újra, s csodák-csodája: gólya nélkül jött és telt is el.

Am az aztán való év meghozta az új Zsófikát is, a 15-ik gyereket. Erre aztán azt mondotta Jámbor Jánosné, az édes anya, hogy a 15-ik gyerek olyan szép valami, hogy az már egy méltóságos asszonyt érdemel keresztanyának.

A feleségem lett hát a keresztanya a sok gyerekű háznál, ahová az ártóangyal csudálatcskép nem csapott le azóta, hogy Böske a mi lányunkká szegődött, szép hajadon sorba fejlődött, lecsapott azonban Simon Pista a szegény, de szemrevaló, helyre legény és megkérte a Böskét. Szülei odaadták. Mi is beleegyeztünk természetesen.

Néhány nappal a bejelentés után a piacon élém toppan ám az öreg Vidák Béla, az érdekes kis tukma cigány. Erzsébet királyné muzsikusa is volt régen, de hiába vénült meg, hisz nemrégiben is 13 óra hosszant szolgált muzsikával odakint Gödöllőn egy pesti társaságnak; este 7-től reggel 8-ig hajbókkolt, izgott-mozgott és csinálta a hangulatot a lábával is, a hegedűvel is.

Azt kérdezte az öreg tőlem, hogy mikor lesz a lakodalom?

— Miféle lakodalom? — kérdeztem én szórakozottan.

— Hát azé a lányé. — Mondja ő.

(A lány nevét nem tudta, de a lakodalomát előjegyzésben tartotta.)

Rám mereszti az emlékül is kidülledt szeméit és kezdi magyarázni:

— Hát tudja, két esztendeje, mikor abba a bűbe¹ rakta a csárdást

¹ A bű fehér paraszti viselet, az a „B Ű” melyben a kását fordítom; a francia szakácskát, tányér sipkát nem vállalhatja bogrács és szolgálja. Kása főzés után néha táncra pördül az ember.

a verandán, oszt a kis cseléd elment előttünk: nem azt mondta nekem, hogy az is értse; hallod-e Béla, te muzsikálsz ennek a lánynak a lakodalmán!?

Emlékeztem én rögtön. Úgy volt, ahogy Béla mondta, úgy az egész; úgy-igazság, hogy ha ez a kis lány szorgalmaskodik a mi mulatásaink körül és kitart nálunk a főköttőig, illő, hogy a lakodalmán ugyancsak a mi cigányunk húzza neki is.

Haza menve, elő is szólítottam Böskét, hogy hát milyen is lesz a lakodalom, hogy gondolja? Azt feleli rá, hogy nem lesz lakodalom, szégyenyek űk ahhoz, hanem csak esküvő lesz tanúval a polgárinál és a pap előtt is.

— Nem úgy az hékás, mondom én, azt szeretném, ha lakodalmad lenne, számít is rá a Béla bácsi, s én bizony fizetem a cigányt s állom a banda költségét.

Öröm futkosott a Böske ajka szélén, a szeme körül is, de a kitőnésre vigyázott gondosan, felelt szerényen, okosan.

— Igen köszönöm a hozzám való jóságát. Majd beszélek az édes anyámmal. Kézét csókolt és pótlólag mondta: elküldöm.

Hát el is jött Jámborné, ő is megköszönte a jóságomat, de azt mondta, hogy a cigány nem igen lehet.

— Már miért ne lehetne? — kérdeztem én, — ha állom a fizetést és a költséget is.

— Jaj kérem, azért nem, — feleli aggodalmasan, — mert akkor vonulás kellene (a templomba t. i.) és ahhoz menyasszonyi ruha.

— Fizetem a menasszonyi ruhát is, — feleltem megnyugtatón.

De bizony Jámborné tovább fűzte az aggodását, mondván, hogy:

— Akkor még szólítani is kellene. Meghívni az atyafiakat és szólítani az ismerőseket.

Ebbe is belementem a lakodalom kedvéért természetesen. Aztán fölületesen számvetésbe fogott a meghívandókról és a szólítandókról, s velük kapcsolatosan a liszt-, zsír- és hússzükséglet felől (marhahúsról csak, mert a szárnyast a hívtak és szólítottak küldik).

Megállapodtunk.

A megállapodás azonban számszerűsége nem volt végleges, mert a lakodalom közeledésének arányában módosult sokszor és mindig a fejszám növekedésével, ami természetes is, mert ha teszem a Jeneiákat szólíttatják, (azt pedig kell már az ágyi miatt is), de akkor hogyan hagyhatnák ki Lagleréket, mikor a fiuk a mészáros, a Gusztó hányszor kíségette őket a kommun alatt?! És így tart tovább a mutatio különböző alakokban végig az utca soron; de áterjed később Veresegyházára is, ahonnan nem tudom én kit kell szólítani? de ha azt észreveszik a közbeeső Szadán, abból baj támadhat, ha ott a Puskásékról megfedkeznenék. Csupa számítás, figyelem és diplomatiái furfang, ami elhat Nagykőrös határába is; amman a Kapus családot szólíttatják, mert hogy a Böske ott járt náluk egyszer, a Terka lakodalmán.

Szóval illően és Béla cigány bandájával megtartottuk a lakodalmat, noha Czéla is intrigált, a 2-ik banda cimbalmosa, különösebben pedig a Radics Sándor, a primás. Nászmagy én voltam a menyasszonyi részen, a vőlegény részéről Szabadi Sándor uram. Régi módi szerint

volt ott minden, fölvonulás a templomba, illő renddel, haza vonulás másik úton stb., tánc előbb is, vacsora után is és persze reggelig. Vacsorához 40-en ültünk le az első terítéskor, ott értük a menyasszonyi táncot, a koszorú táncot, s a menyecske táncot is. Ezek után volt a második terítés, szintén 40 personára. Vőfélyek hordták az ételeket, felköszöntőkben, versekben s több ilyenekben nem volt hiány. Végbe ment a lakodalom közmegelegedésre és sokáig emlegették a faluban persze.

Az is persze, persze, hogy a fiatal pár bizonyos időre ellátogatott hozzánk. Mink is visszaadtuk a látogatást a feleségemmel. Az új pár boldogan fogadott az újonnan vert szerény fészekben.

De nem is olyan igen szerény volt az a fészek! Volt ott gazdaság, pompával vegyest és sok látnivaló. Az egyszerű bútorzaton és felszerelésen felül mennyi minden?! Ablakfüggöny, asztalterítő, kávédaráló, tortaforma, cukordoboz is, öt kilós és ki tudná elsorolni, hogy mi minden!

Sok szó esett erről a lakodalomról alkortájt és történetek megfigyelések, amiket ha el nem hangoztattak is, de sejtettek előttem az emberek. Azt lehetett kiérezni egyesek részéről, hogy szép és kedves volt tőlünk ez a lakodalom rendezése, de mégis férhetne hozzá szó, amire a kifejezés körülbelül az, hogy túlméretezett, vagyis, hogy indokolatlan és a pazarlás mesdgyéjénél tartó. Sejtették ezt vellem mások is, a tiszteletes úr is, — de gondoltam azt magam is, de már csak úgy utólagosan.

A látszat és felszínes ítélkezés szerint igaz, hogy pazarlás történt (szűk világ volt már 1928. októberében is), de ha lentebb a lényeg gyökere körül vizsgálódunk, egészen más alakulása lesz a számadás mérlegének. Erkölcsi és anyagi szempontok sorakoznak itt elő.

1. Örök életére boldog a Jámbor Böske, hogy ilyen szép, díszes lakodalma volt.

2. Tekintély se utolsó, amit a lakodalomtól, a résztvevők megjelenésétől nyert a Böske: úri renden lévők és saját társadalmi osztálybeliek szép száma nagy lelki gyönyörűség, de a nexus növelője is.

3. Pénzérték, vagyis anyagiak terén úgy látszanék, hogy Böskére előnyösebb lett volna, ha a lakodalom költségét készpénzben szolgáltatam a kezéhez. De csak látszat szerint, mert lényegileg és ténylegesen is ugyanahhoz az értékhez jutott, csak hogy a hozzájárulásban bizonyos poetikus vonás, a kedves forma elvitázhatatlan. A részemről odaszánt összeget megkapta, nem tőlem, de a hívottaktól és szólítottaktól sok apró részletben is emlékek alakjában. (És legyünk őszinték: az emlékek javarészt bizony a cigány muzsikálta ki az atyafiak és ismerősök hajlandóságából: a lakodalmi láz és hevület.) A cigány fizetését lehetne ellenvetni talán: nem többet ért volna-e ez az összeg készpénznek a kis menyecske kezébe, kezdő kis summának? De itt ismét hangra talál a cáfolat. A cigány ki lévén fizetve: a lakodalmi menyasszonytánc, koszorútánc, meg a menyecsketánc rendén összejött ugyanannyi pengő és ez most a fiatal asszonyé. Ő kapta meg s használja is — *fektetett pénznek*. (Urasan „takarékpénztári betétnek“ nevezik.) Összeg ez, melyet a takarékpénztárba elfektetnek, amihez nyúlni nem szabad, mert az örökömlék; de minden hét és hónap megtakarított fillérjét, pengőjét melléje teszik növelőbe.

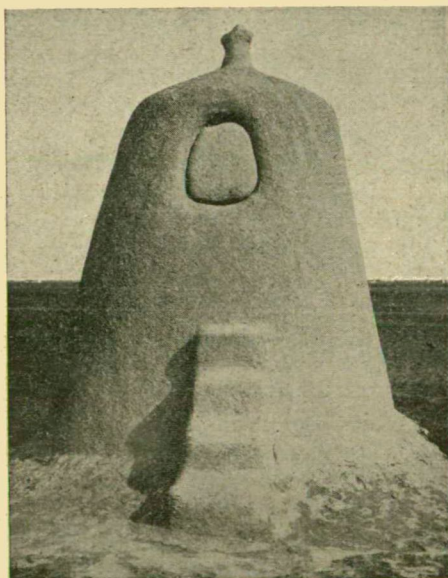
(Ez a Szabadi Sándorné, Böske nagynénjének a megállapítása; de a következőkben is az ő nyomdokán történik az okoskodásom.)

Valljuk be, hogy nagy, nagy a különbség abban, ha *egy valakitől* kapja az élet utait kezdő fiatal lélek azt a fektetett pénzt, vagy kapja az ő lakodalmán résztvevő legények, lányok, emberek, asszonyok *sokaságától, egyeseitől!* (mert a menyasszony- és a menyecsketáncon, a menyasszony-koszorú átvételén résztvesz minden mozdulni képes valaki az „egy fordulójával”, egy-két fillérjével, néha pengőjével). És a menyasszony szemelättára gyűl a pénzes táliba a sok pattogó fillér, nickel és ezüst; ezek hangja föl-fölcsendül az emlékében, ha fillért és garast takarít meg később, s milyen emelkedett érzéssel viszi ezt az aprós összeget a takarékpénztárba, ahol a lakodalmi emlékek újulnak fel a próza világában! A lakodalmi poétikus fillérek összegét köszöntik a prózai fillérek! Egészen más volna, ha egy összegben, nagyobb bankóban tevődne le az a fektetett pénz! vajjon *tudná-e* vonzani az a *nagy* a kicsit? És az a kis fillér vajjon *merné-e* fölkeresni azt a nagyot önmagában, nem várna-e inkább otthon a társak, a többek összegyűlésére? És ez az ilyen várás, az így remélt gyűjtés nem a szétmálással szokott-e végződni rendszeren?...

Magyar Kázmér.

NÉPFOGLALKOZÁSOK, NÉPSZOKÁSOK.

Boglyaalakú gabonások.

Boglyaalakú gabonás a félegyházi tanyák között.

Az irodalomban először *Osváth Pál*, Biharvármegye egykori csendbirtosa ad hírt a boglyaalakú gabonásokról. A bihar-megyei Osökmön — úgymond — az a szokás, hogy minden gazda udvarán egy sárból készített, kimeszelt, boglyakemence forma épület áll, amelyben a gabonát tartják.¹ Ez a sokáig egyedülálló irodalmi adalék adta a gondolatot *Bátky Zsigmond*-nak, hogy tudományos nyomozást indítson ennek a szokásnak lényege és elterjedése tekintetében. Mindjárt a kezdet kezdetén igen jó munkatársat kapott *Kajcsa Lajos* csökmői ref. tanítóban, aki a falujabeli gabonásokról adott kimerítő híradást, továbbá az azóta elhunyt *Farkas Sándor*-ban, a nagyalföldi népeleti tárgyak rajongó

¹ L. *Osváth Pál*: Biharvármegye sárréti járása leírása. Nagyvárad, 1875. 313. l.